

Роман ЯКОВЧУК
Дмитро ЧАЛИЙ
Євген КОБКО
Андрій САМІЛО

ПРАВОЗНАВСТВО ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

ЛЬВІВ 2023

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Роман ЯКОВЧУК, Дмитро ЧАЛИЙ,
Євген КОБКО, Андрій САМІЛО

ПРАВознавство ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видання 2-ге, перероблене і доповнене

Львів 2023

УДК 347.824:614.84(477) (076)

ББК 67.401+38.96(4 УКр) я 73

Я 47

ISBN 978-617-8092-61-5

*Затверджено Вченою радою
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол № 2 від 11 жовтня 2023 р.)*

Рецензенти:

Валерій ШИШКО, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного та міжнародного права Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України

Андрій РОГУЛЯ, кандидат наук з державного управління, начальник Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Львівської області

Правознавство та правові основи цивільного захисту України. Навчальний посібник: видання 2-ге, перероблене і доповнене / Р.С. Яковчук, Д.О. Чалий, Є.В. Кобко, А.В. Саміло, Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2023. 532 с.

Навчальний посібник підготовлений відповідно до силабусу навчальної дисципліни «Правознавство та правові основи цивільного захисту» та має на меті сприяти засвоєнню та закріпленню знань здобувачів вищої освіти з основних положень прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; загальних засад конституційного ладу України; трудового, екологічного, цивільного, сімейного, кримінального, кримінального процесуального, адміністративного права; правових засад запобігання і протидії корупції; правових основ реалізації заходів цивільного захисту в мирний час та особливий період; адміністративно-правової діяльності в органах та підрозділах цивільного захисту; реалізації державної політики у сфері протидії та боротьби з тероризмом.

Значну увагу привернуто основним положенням законів та підзаконних актів з питань діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій; соціальному та правовому захисту осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів та підрозділів цивільного захисту; правовим основам реагування на надзвичайні ситуації та ліквідації їх наслідків; діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного та воєнного стану; особливостям реалізації заходів цивільного захисту в умовах збройної агресії російської федерації; основним положенням та застосуванню норм міжнародного гуманітарного права у діяльності органів та підрозділів ДСНС України.

Навчальний посібник «Правознавство та правові основи цивільного захисту України» рекомендований для здобувачів закладів вищої освіти цивільного захисту та навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, а також інших закладів вищої освіти, які готують фахівців в галузі знань 26 «Цивільна безпека».

ISBN 978-617-8092-66-5

© Яковчук Р.С., 2023

© Чалий Д.О., 2023

© Кобко Є.В., 2023

© Саміло А.В., 2023

З М І С Т

ВСТУП	8
-------------	---

Ч А С Т И Н А І. ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

Р О З Д І Л 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ГЛАВА 1. ДЕРЖАВА ЯК ГАРАНТ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	9
1.1. Теорії виникнення держави.....	9
1.2. Функції та форма держави. Механізм і апарат держави.....	15
1.3. Громадянське суспільство та соціальна правова держава.....	27
Питання для самоконтролю.....	33
ГЛАВА 2. СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	34
2.1. Народовладдя в Україні та форми його здійснення.....	34
2.2. Поняття і загальна характеристика виборчої системи.....	37
2.3. Система органів державної влади України.....	41
2.4. Сутність, принципи та повноваження місцевого самоврядування.....	58
Питання для самоконтролю.....	63

Р О З Д І Л 2. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

ГЛАВА 3. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.....	64
3.1. Поняття, предмет і джерела конституційного права України.....	64
3.2. Конституція України – основний закон держави і суспільства.....	68
3.3. Конституційний лад України, його принципи.....	71
3.4. Конституційно-правовий статус особи.....	75
Питання для самоконтролю.....	83
ГЛАВА 4. ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.....	84
4.1. Поняття, предмет, метод та джерела трудового права.....	84
4.2. Трудові правовідносини та їх суб'єкти. Поняття та сторони колективного договору.....	86
4.3. Трудовий договір: порядок укладення, зміст та види.....	89
4.4. Робочий час і час відпочинку.....	99
4.5. Трудова дисципліна та дисциплінарна відповідальність працівників.....	105
4.6. Поняття та види трудових спорів.....	110
Питання для самоконтролю.....	114
ГЛАВА 5. ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.....	115
5.1. Цивільне право України: поняття, предмет правового регулювання.....	115
5.2. Поняття, зміст, види та суб'єкти цивільних правовідносин. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.....	117
5.3. Поняття особистих немайнових та майнових прав громадян і юридичних осіб.....	129
5.4. Цивільно-правові договори: поняття, види, порядок укладання та припинення.....	130
5.5. Загальна характеристика спадкування. Види спадкування.....	132

	Питання для самоконтролю.....	137
ГЛАВА 6.	СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.....	138
	6.1. Поняття сімейного права, його принципи, методи та джерела.....	138
	6.2. Порядок укладення та припинення шлюбу.....	141
	6.3. Особисті немайнові та майнові правовідносини подружжя.....	145
	6.4. Права та обов'язки батьків і дітей за законодавством України.....	148
	6.5. Правові форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.....	151
	Питання для самоконтролю.....	154
ГЛАВА 7.	ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ТА МЕТОДИ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.....	155
	7.1. Поняття і предмет правового регулювання екологічного права України.....	155
	7.2. Джерела екологічного права.....	156
	7.3. Поняття та склад екологічних правовідносин.....	157
	7.4. Механізм забезпечення екологічної безпеки в Україні.....	164
	7.5. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства.....	167
	Питання для самоконтролю.....	170

Р О З Д І Л 3. ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ГЛАВА 8.	ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	171
	8.1. Поняття, предмет, метод та джерела кримінального права України.....	171
	8.2. Поняття злочину, його ознаки, класифікація та стадії скоєння.....	174
	8.3. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності.....	178
	8.4. Покарання та його види.....	181
	8.5. Загальна кримінально-правова характеристика та особливості окремих видів злочинів.....	185
	Питання для самоконтролю.....	192
ГЛАВА 9.	ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	193
	9.1. Поняття та сутність кримінального процесу.....	193
	9.2. Завдання кримінального процесу.....	200
	9.3. Система стадій кримінального процесу.....	207
	9.4. Кримінальна процесуальна форма, функції, відносини та гарантії.....	213
	9.5. Кримінальні процесуальні акти.....	216
	Питання для самоконтролю.....	219
ГЛАВА 10.	ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	220
	10.1. Поняття та ознаки корупційних правопорушень.....	220
	10.2. Класифікація корупційних правопорушень.....	225
	10.3. Склад корупційних правопорушень.....	228
	10.4. Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції.....	232
	10.5. Особливості юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.....	237
	Питання для самоконтролю.....	245

Ч А С Т И Н А ІІ. ПРАВОВІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Р О З Д І Л 4. ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В МИРНИЙ ЧАС ТА ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

ГЛАВА 11.	ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.	246
11.1.	Етапи становлення системи цивільного захисту в Україні.....	246
11.2.	Загальні положення Кодексу цивільного захисту України.....	251
11.3.	Нормативно-правові акти у сфері цивільного захисту.....	277
	Питання для самоконтролю.....	283
ГЛАВА 12.	ПОЛОЖЕННЯ ПРО СЛУЖБУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ.	284
12.1.	Основні положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій.....	284
12.2.	Комплектування органів управління та сил цивільного захисту.....	296
12.3.	Проходження служби цивільного захисту.....	300
12.4.	Соціальний та правовий захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів та підрозділів цивільного захисту.....	315
	Питання для самоконтролю.....	327
ГЛАВА 13.	ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ...	328
13.1.	Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Укриття населення у фондів захисних споруд цивільного захисту та евакуаційні заходи	328
13.2.	Інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист.....	333
13.3.	Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях	335
13.4.	Особливості реалізації заходів цивільного захисту в умовах збройної агресії російської федерації.....	338
	Питання для самоконтролю.....	345
ГЛАВА 14.	ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЯ ЇХ НАСЛІДКІВ	346
14.1.	Організація робіт з реагування на надзвичайні ситуації	346
14.2.	Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.....	349
14.3.	Мета, завдання, загальна структура та режими функціонування ЄДС ЦЗ.....	352
	Питання для самоконтролю.....	359
ГЛАВА 15.	ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ НАДЗВИЧАЙНОГО ТА ВОЄННОГО СТАНУ	360
15.1.	Діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного стану.....	360
15.2.	Діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану	366
	Питання для самоконтролю.....	379
ГЛАВА 16.	ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ДСНС УКРАЇНИ	380
16.1.	Поняття, основні завдання та принципи міжнародного гуманітарного права.....	380
16.2.	Основні положення міжнародного гуманітарного права стосовно захисту цивільного населення.....	384

	16.3. Застосування норм міжнародного гуманітарного права у діяльності органів та підрозділів ДСНС України.....	391
	16.4. Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права.....	394
	Питання для самоконтролю.....	395
ГЛАВА 17.	ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	396
	17.1. Організаційно-правове забезпечення міждержавного співробітництва України у сфері цивільного захисту.....	396
	17.2. Міжнародне співробітництво у сфері планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру.....	399
	Питання для самоконтролю.....	413

Р О З Д І Л 5. ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ГЛАВА 18.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	414
	18.1. Поняття, джерела адміністративного права.....	414
	18.2. Адміністративне правопорушення, його ознаки.....	419
	18.3. Структура адміністративного правопорушення.....	421
	18.4. Види складів адміністративних правопорушень.....	425
	Питання для самоконтролю.....	428
ГЛАВА 19.	ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	429
	19.1. Адміністративна відповідальність та її ознаки.....	429
	19.2. Адміністративні стягнення: поняття та види.....	433
	19.3. Підстави та можливість звільнення від адміністративної відповідальності.....	449
	Питання для самоконтролю.....	453
ГЛАВА 20.	ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	454
	20.1. Проведення в справах про адміністративні правопорушення.....	454
	20.2. Зміст протоколу про адміністративне правопорушення.....	461
	20.3. Порядок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення під час документування адміністративних правопорушень.....	463
	Питання для самоконтролю.....	465

Р О З Д І Л 6. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТА БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ

ГЛАВА 21.	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ	466
	21.1. Поняття тероризму, його ознаки та види.....	466
	21.2. Правові засади та принципи боротьби з тероризмом	469
	21.3. АТЦ при СБУ та координуючі групи при його регіональних органах	473
	21.4. Суб'єкти боротьби з тероризмом їх повноваження та організація їх взаємодії.....	476
	21.5. Правовий та соціальний захист осіб, які беруть участь у боротьбі з тероризмом та які постраждали від теракту.....	480
	Питання для самоконтролю.....	482

ГЛАВА 22. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ В СКЛАДІ МІЖВІДОМЧОЇ КООРДИНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ	483
22.1. Механізм функціонування єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків	483
22.2. Основні пріоритети боротьби з тероризмом	487
22.3. Основні завдання міжвідомчої координаційної групи ДСНС України з питань антитерористичної діяльності.....	490
22.4. Підготовка населення до дій в умовах загрози або вчинення терористичного акту.....	491
Питання для самоконтролю.....	498
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ.....	499
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	527

ВСТУП

Формування знань та практичних навичок у службовця ДСНС України вимагає створення сучасної навчально-методичної літератури, яка б становила основу його освіти, професійного розвитку та виховання. Завдання, які ставляться сьогодні перед кожним службовцем та системою ДСНС України загалом, вимагають глибоких теоретико-правових знань.

Аналіз адміністративно-правової діяльності свідчить, що посадові особи органів та підрозділів ДСНС України не завжди правильно і до кінця усвідомлюють значення та її роль при виконанні функцій державного нагляду у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту. На жаль, має місце порушення вимог чинного законодавства України, а особливо норм та положень Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Тому в даному навчальному посібнику значну увагу привернуто основним положенням законів та підзаконних актів з питань діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій в правовому полі з попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру; забезпечення пожежної безпеки в Україні; правовідносинам державних органів, юридичних і фізичних осіб у галузі пожежної та техногенної безпеки, цивільного захисту; провадженню адміністративно-юрисдикційної діяльності у справах про правопорушення в сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту, за які наступає відповідальність згідно з адміністративним законодавством. Адміністративно-правова діяльність містить накладення адміністративних стягнень за невиконання чи порушення вимог законодавства у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту, порядок накладення яких визначений нормативно-правовими актами.

24.02.2022 р. внаслідок масштабного збройного вторгнення військ РФ на територію України в країні згідно з Указом Президента України введено воєнний стан. На підставі цього за рішенням Уряду України з метою приведення у готовність єдиної державної системи цивільного захисту до виконання завдань за призначенням в умовах воєнного стану було введено в дію план цивільного захисту України на особливий період із встановленням ступеня готовності «повна готовність». Захист населення від небезпек воєнного характеру та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням зброї є системою організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, виконавчими органами рад, підприємствами, установами і організаціями, підпорядкованими їм силами цивільного захисту, добровольчими формуваннями.

В даній роботі розкрито особливості реалізації заходів цивільного захисту в умовах збройної агресії російської федерації, а саме: оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту; укриття населення у фондів захисних споруд цивільного захисту та евакуаційні заходи; інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист; медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення; навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Навчальний посібник підготовлений відповідно до силабусу та має на меті сприяти засвоєнню та закріпленню знань здобувачів вищої освіти з основних положень прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; загальних засад конституційного ладу України; трудового, екологічного, цивільного, сімейного, кримінального, кримінального процесуального, адміністративного права; правових засад запобігання і протидії корупції; основних положень законодавства України в сфері цивільного захисту.

Суттєвою перевагою навчального посібника є те, що у ньому комплексно та структуровано подано необхідний навчальний матеріал. Це обумовлює його зручність в навчанні та дає можливість в повній мірі засвоїти поданий матеріал.

Навчальний посібник «Правознавство та правові основи цивільного захисту України» рекомендований для здобувачів закладів вищої освіти цивільного захисту та навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, а також інших закладів вищої освіти, які готують фахівців в галузі знань 26 «Цивільна безпека».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - Ст.141.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – ст. 3103.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // Урядовий кур'єр. – 2010. - №215.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР – 990. – № 31.
5. Постанова Верховної Ради УРСР «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 38.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.: Відомості Верховної Ради Української РСР – 1971. – Додаток до № 50. – Ст.375.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р.: Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122.
8. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 17, ст. 99.
9. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 36, ст. 340.
10. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 24, ст. 189.
11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131.
12. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст. 27.
13. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135.
14. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356.
15. Цивільний процесуальний Кодекс України від 18 березня 2004 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492.
16. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446.
17. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
18. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р.: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст. 458.
19. Закон України «Про громадянство» від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 13, ст. 65.
20. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1.
21. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 23, ст. 118.
22. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380.
23. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004.
24. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021 року № 1135-IX // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 1135-IX
25. Закон України «Про вибори народних депутатів» від 17 листопада 2011 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 10-11, ст. 73.
26. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48.

27. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 20-21, ст. 190.
28. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993, №36. - ст.361.
29. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 1 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 38, ст. 509.
30. Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст. 243.
31. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р.: // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546.
32. Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 30, ст. 379.
33. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056.
34. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2022, № 2322-IX.
35. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро» від 14 жовтня 2014 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 47, ст. 2051.
36. Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 106.
37. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176.
38. Закон України «Дисциплінарний статут служби цивільного захисту» від 5 березня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 29, ст. 398.
39. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - №34. - ст. 227.
40. Указ Президента України від 24 грудня 2012 р. № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади».
41. Указ Президента України від 20 червня 2019 року № 419/2019 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України».
42. Наказ МВС України № 279 від 16 березня 2015 р. «Про затвердження Правил авіаційного пошуку і рятування в Україні».
43. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».
44. Указ Президента України від 16 вересня 2016 року №395/2016 «Про символіку Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
45. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2002 р. № 843 «Про затвердження Загального положення про спеціальну Урядову комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і Загального положення про спеціальну комісію з ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру регіонального, місцевого та об'єктового рівня».
46. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2013 р. № 33 «Про утворення територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України».
47. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту».
48. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
49. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 593 «Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України».

50. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2013 р. № 729 «Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб».
51. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2013 р. № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту».
52. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
53. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 листопада 2013 р. № 828 «Про затвердження Порядку атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників».
54. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
55. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2014 р. № 120 «Питання спрямування та координації діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій».
56. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 18 «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій».
57. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 р. № 101 «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту».
58. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 409 «Про затвердження Типового положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій».
59. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2015 р. № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».
60. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».
61. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2022 р. № 965 «Про внесення змін до Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу».
62. Наказ МВС України від 16.10.2018 № 835 «Про затвердження Типового положення про територіальні курси цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності».
63. Наказ МВС України від 03.07.2014 № 631 «Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
64. Наказ МВС України від 10.02.2022 № 116 «Про затвердження Порядку організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
65. Розпорядження МВС України від 10 березня 2017 р. № 166-р «Про скасування деяких наказів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади».
66. Наказ МВС України від 26.12.2014 № 1406 «Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації».
67. Наказ МВС України від 30.12.2014 № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні».
68. Наказ МВС України від 31.01.2015 р. № 113 «Про затвердження примірного положення про формування цивільного захисту».
69. Наказ МВС України від 15.06.2017 № 511 «Про затвердження Порядку організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту».
70. Наказ МВС України від 27.07.2016 № 725 «Про затвердження Інструкції з оформлення посадовими особами ДСНС матеріалів про адміністративні правопорушення».
71. Наказ МВС України № 325 від 20.04.2017 «Про затвердження Типового положення про підрозділ з питань цивільного захисту суб'єкта господарювання».
72. Наказ МВС України від 24.07.2017 № 621 «Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства

- внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами».
73. Наказ МВС України від 05.12.2019 № 1021 «Про затвердження Порядку затвердження програм навчання та інструктажів з питань пожежної безпеки, організації та контролю за їх виконанням».
74. Наказ Міністерства юстиції України від 09.12.2020 № 4248/5 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення».
75. Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».
76. Наказ МВС України від 10.04.2017 № 301 «Про затвердження Правил охорони життя людей на водних об'єктах України».

Підручники, навчальні посібники, довідники

77. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) [текст] навч. посіб. / [О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, М.В. Плугатир, М.В. Співак]. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 232 с.
78. Альбоцій О.В., Болотських М.В., Кулешов М.М., Калашніков О.О., Попов В.М., Рашкевич С.А., Рогозін А.С., Садковий В.П., Труш О.О., Шайхлісламов З.Р. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. Навчальний посібник. / За ред. канд. психол. наук, доцента В.П. Садкового. Х.: УЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2009. 370 с.
79. Балан В.Г. Прийняття управлінських рішень. Методи, моделі, терміни, поняття, категорії. Тестові завдання. Ділові ігри: [навчальний посібник] / В.Г. Балан. Нічлава, 2007. 465 с.
80. Дмитренко Ю.П. Трудове право України: підручник / Ю.П.Дмитренко. К.: Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
81. Дрожина С.В. Основи правознавства: Наочний довідник. К.; Х.: Веста, 2007. 120 с.
82. Єрофєєнко Л.В. Правознавство: Електронний підручник для студентів всіх спеціальностей. Харків, ХНАДУ, 2008. 260 с.
83. Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування. Практичний посібник / [Банчук Олександр]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К.: ТОВ «Софія-А». 2012. 88 с.
84. Кириченко В.М. Правознавство: Модульний курс. К.: Центр учбової літератури, 2007. 328 с.
85. Кримінальний процес [текст]: підручник. / За заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удаलोвої, Д. П. Письменного. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 544 с.
86. Кримінальний процес. Загальна частина (альбом схем) [текст] навч. посіб. / [Л.Д. Удалова, В.В. Рожнова, Д.П. Письменний та ін.]. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 144 с.
87. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Кримінальне право України: питання та задачі для підготовки до вступних, семестрових та державних екзаменів: Навч. посіб. / За заг. ред. О. М. Джужи. Вид. 2-ге доп. та перероб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
88. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 184 с.
89. Основи правознавства: Навчальний посібник / За заг. ред. Венедіктової І.В., Кагановської Т.Є. Х., 2007. 349 с.
90. Основи управління і прийняття рішень у військовій справі [Текст] : Навч. посіб. / В. С. Полікашин, Ю. В. Полікашин, С. Ю. Поляков. Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2003. 119 с.
91. Підготовка органів управління до дій в надзвичайних ситуаціях / В.Б. Лоїк, С.Д. Синельников, Р.С. Яковчук, О.В. Лазаренко. Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2020. 374 с.
92. Порядок та підстави притягнення до юридичної відповідальності за корупційні правопорушення / Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, місцевого самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; Уклад.: Н.М. Мужикова. Чернігів: ЦППК, 2012. 87 с.
93. Правознавство (за заг. ред. Крестовської Н.М., Кулініч О.О., Романадзе Л.Д.): підручник. – Одеса: Атлант, 2015. 554 с.
94. Правознавство [Текст]: курс лекцій / [уклад.: І. В. Тимошенко, А. Л. Чернявський]; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 228 с.

95. Правознавство: Навчальний посібник / За заг. ред. С.М. Тимченка, Т.О. Коломоєць - Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2007. 588 с.
96. Правознавство: Підручник / В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, С.І. Шимон та ін.; за заг. ред. В.Ф. Опришка, Ф.П. Шульженка. К.: КНЕУ, 2003. 767 с.
97. Правознавство: підручник /Авторський колектив. К.: КНЕУ, 2013. 454 с.
98. Приймак В. М. Прийняття управлінських рішень. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Атіка, 2008. 240 с.
99. Ратушний Р.Т., Кузиляк В.Й, Саміло А.В., О.В. Повстин. Теоретичні основи і практичні аспекти менеджменту в органах і підрозділах цивільного захисту: Навчальний посібник. Львів: ЛДУБЖД, 2015. 318 с.
100. Ратушний Р.Т., Саміло А.В., Кузиляк В.Й. Навчальний практикум з питань адміністративного права в галузі пожежної безпеки. Львів, 2013. 98 с.
101. Ренкас, А.Г. Застосування норм кримінального права в діяльності органів державного пожежного нагляду України / А.Г. Ренкас, А.П. Половко. Л.: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. - 80 с.
102. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика) [текст] навч. посіб. / А. В. Савченко. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 168 с.
103. Саміло А. В., Яковчук Р. С. Правничі аспекти тероризму: генезис, теорія та сучасні тенденції: монографія. Львів: ЛДУ БЖД, 2019. 236 с.
104. Саміло А.В., Яковчук Р.С. Правові основи цивільного захисту України [Текст]: навч. посібн. / А.В. Саміло, Р.С. Яковчук. Львів: СПОЛОМ, 2014. 116 с.
105. Яковчук Р.С., Саміло А.В. Правознавство та правові основи цивільного захисту України. Навчальний посібник. Львів: ЛДУ БЖД, 2017. 484 с.

Інформаційні ресурси

106. Віртуальний університет ЛДУ БЖД [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://virt.ldubgd.edu.ua/>
107. Офіційний сайт президента України: [електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
108. Урядовий портал: [електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
109. Офіційний сайт Верховної Ради України: [електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
110. Офіційний сайт ДСНС України: [електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/>

Навчальне видання

Роман ЯКОВЧУК,
Дмитро ЧАЛИЙ,
Євген КОБКО,
Андрій САМІЛО

ПРАВОЗНАВСТВО ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Видання 2-ге, перероблене і доповнене

Літературний редактор – Галина Падик
Комп'ютерна верстка – Віталій Яковчук

Підписано до друку 20.10.2023 р.
Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк на різнографі. Папір офсетний. Наклад: 100.
Ум. друк. арк. 30,5.

ТзОВ "Галицька видавнича спілка"
вул. Тугана-Барановського, 24, м. Львів, 79005,
тел.: (032) 276-37-99
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК No 7408 від 27.07.2021 р.

Друк: ТзОВ "РВФ "Поліграф-сервіс"
вул. Грабовського 11/13, м. Львів, 79008
тел.: (067) 672-92-28

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої
продукції серія ДК No 3900 від 14.10.2010*